

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročná šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené praslenny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Rípanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ľudmile Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeneolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sereď. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

190. Nález hlinenej vtáčej loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
192. Nález hlinenej vtáčej loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

198. Nález hlinenej vtáčej loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA

ZDENĚK FARKAŠ

Keywords: *Eneolithic Age, copper blade, dagger, south-western Slovakia, Small Carpathians, Dunajská Lužná, Kočín, Prašník***Abstract:** *The accidental finds of three copper blades, probably from a knife and two daggers from the period of the end of the early Eneolithic to the turn of the middle Eneolithic. In one case, traces on the surface of the blade enable an unusual attempt to reconstruct the way it was fixed into a handle made of organic material.*

Na začiatku druhej dekády 21. storočia sa dostali z rôznych zdrojov do SNM-Archeologického múzea v Bratislave na posúdenie tri medené čepele náhodne nájdené pri prácach v lese, respektíve pri rozsiahlej a často archeológmi nesledovanej stavebnej činnosti. Dve z nich pochádzajú zo zalesneného územia Malých Karpát medzi obcami Kočín-Šterusy-Prašník, okr. Piešťany a jedna sa našla počas prípravných prác pre stavebnú činnosť v katastri obce Dunajská Lužná, okr. Senec (obr. 1).

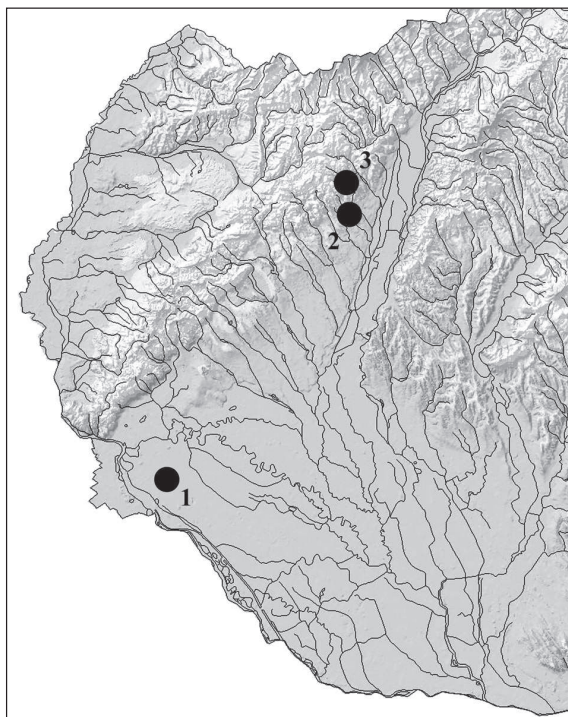
1. Dunajská Lužná, okr. Senec. Pri príprave stavebnej plochy našli robotníci pri odstraňovaní ornice medenú, v dlhšej a užšej časti recentne, zrejme pásom stavebného mechanizmu zohnutú čepeľ. Okrem nej sa im podarilo zozbierať približne z toho istého miesta niekoľko kusov kamennej brúsenej industrie a črepový materiál z rôznych časových období, s výrazným zastúpením keramiky z obdobia boľerázskej skupiny badanskej kultúry.

Opis predmetu: Medená čepeľ tvaru nepravidelného kosodĺžnika s jednou kratšou hrubšou a druhou dlhšou, ale užšou časťou s mierne dovnútra prehnutými hranami. Ostrie je obojstranné a telo zosilňuje pozdĺžne stredové rebro. Obidva užšie terminálne konce sú dnes odlomené. Povrch hnedočervenej farby je výrazne korodovaný so stopami zelenej patiny. Pri narovnávaní sa časť tela čepele odlomila a v súčasnosti obidva fragmenty spája cínová pájka. Rozmery: dl. 11,3 cm, š. 0,7 – 2,7 – 1,8 cm, hr. 0,2-0,3 cm, váha 25,66 g (obr. 2: 2).

2. Kočín, okr. Piešťany. Pri prácach v lese na západnom svahu Lančárskej doliny našli medenú, sekundárne mierne prehnutú čepeľ tvaru nepravidelného kosodĺžnika s obojstranným ostrím a telom zosilneným stredovým rebierkom. Približne v dvoch tretinách dĺžky predmetu, v mieste najväčšej šírky, sa po oboch stranách stredového zosilnenia nachádzajú dva kruhové otvory so stopami po ich sekundárnom vyrážaní do už hotového výrobku. Po obvode dierky lemujú zvyšok nevýrazného, sekundárne do povrchu vydrátého žliabku, azda po nitoch z rukoväte (obr. 3). Koniec dlhšej a užšej časti je zaoblený. Na povrchu hnedočervenej farby miestami ostali zvyšky nekompaktnej zelenej patiny. Rozmery: dl. 12,5 cm, š. 0,6 – 3 – 0,7 cm, hr. v mieste stredového rebierka 0,25 cm, váha 23,17 g (obr. 2: 1).

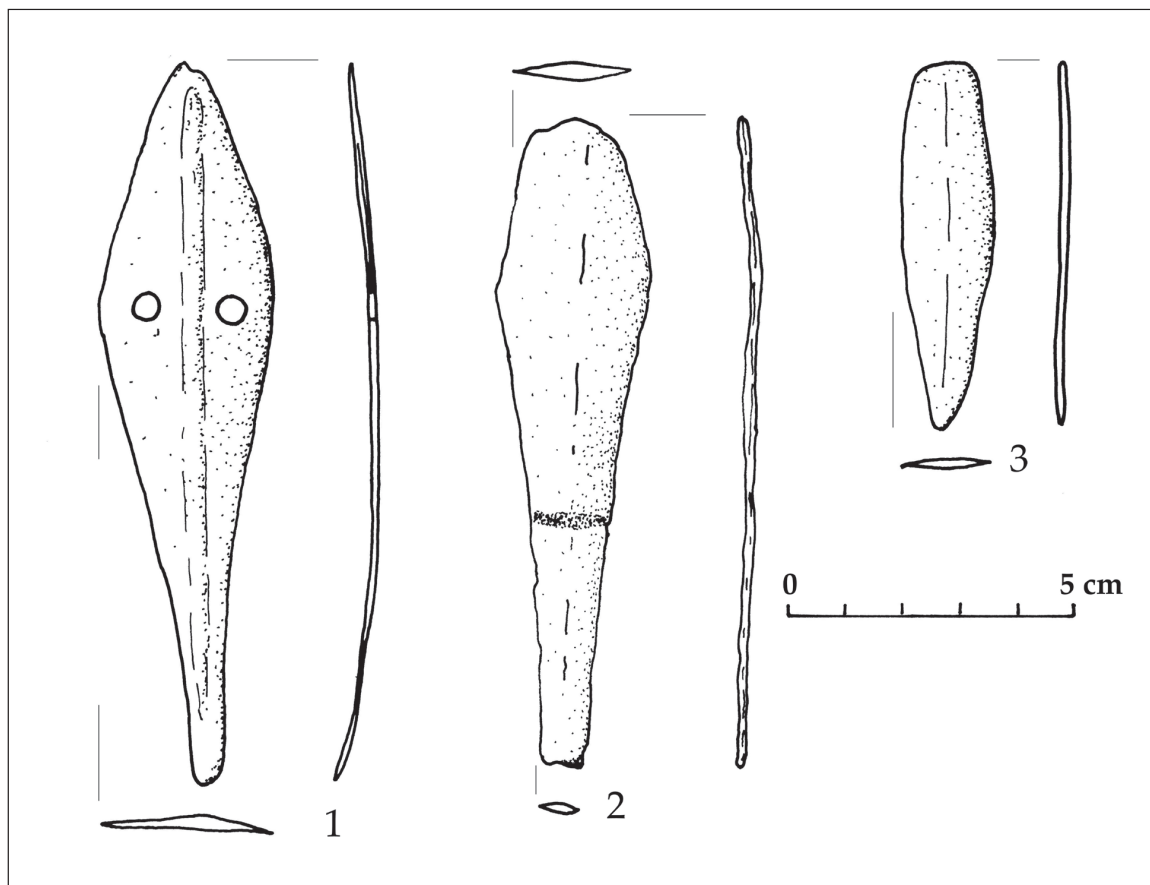
3. Prašník, časť Dolná Pustá Ves, okr. Piešťany. Pri prácach v lese neďaleko križovatky dvoch lesných ciest našli na menšom jazykovitom výbežku nad svahom klesajúcom k Pustoveskému potoku plochú medenú čepeľ nepravidelného listovitého tvaru, bez výraznejšieho zosilnenia v strede. Na hnedočervenej povrchu predmetu sa iba miestami zachovali stopy nekompaktnej zelenej patiny. Rozmery: dl. 6,4 cm, max. š. 1,6 cm, max. hr. 0,2 cm, váha 8,16 g (obr. 2: 3).

Čepele spolu s nedávno publikovanými podobnými predmetmi z Banky, Budmeríc a jaskyne Dzeravá skala (Bača 2012, 31-36; Farkaš 2013, 43-44; Pavúk 2010, 231-236) rozširujú starší zoznam tohto druhu medených eneolitických artefaktov, nájdených na území Slovenska (Vajsov 1993; Vladár 1974).

Obr. 1. Nové nálezy medených eneolitických čepelí na juhozápadnom Slovensku. 1 – Dunajská Lužná, 2 – Kočín, 3 – Prašník.

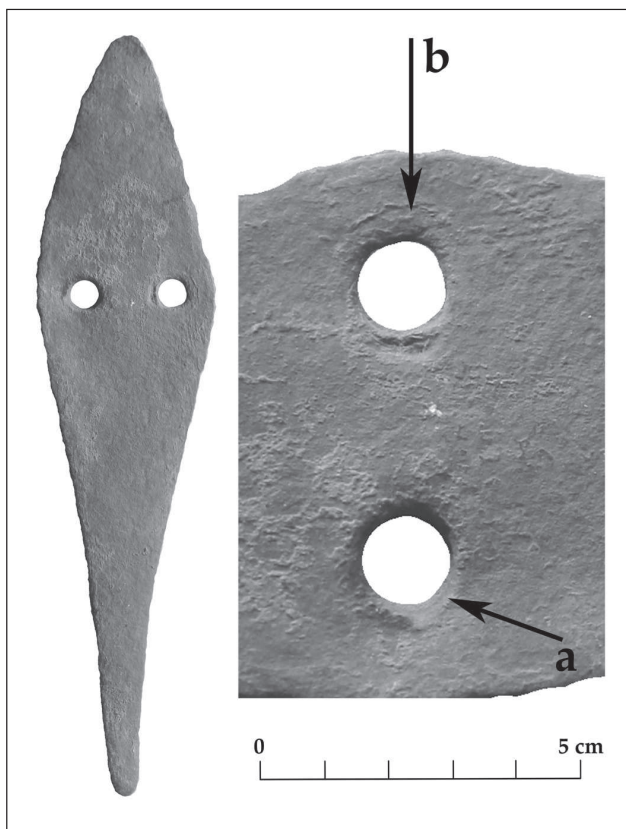
Abb. 1. Neue Funde der kupfernen äneolithischen Klingen in der südwestlichen Slowakei. 1 – Dunajská Lužná, 2 – Kočín, 3 – Prašník.

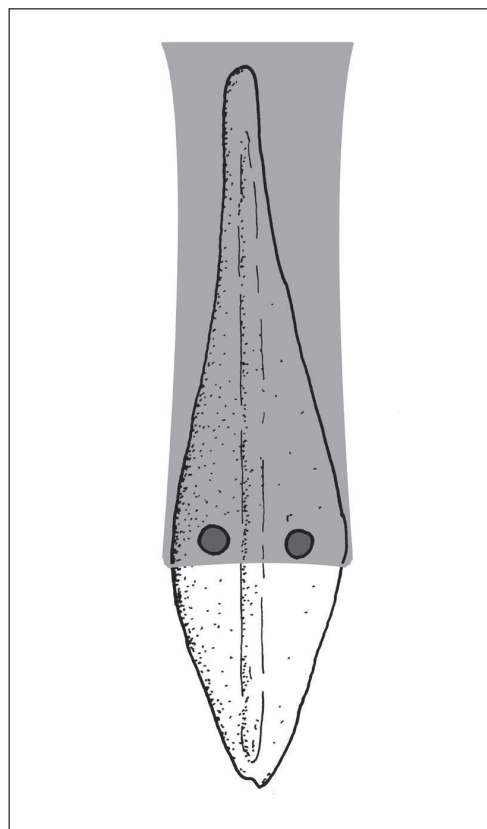
Obr. 2. Medené čepele (dýky). 1 – Kočín, 2 – Dunajská Lužná, 3 – Prašník.
 Abb. 2. Kupferne Klinge(n) (Dolche). 1 – Kočín, 2 – Dunajská Lužná, 3 – Prašník.

Listovitým tvarom, absenciou otvorov a dĺžkou do 8 cm zodpovedá čepeľ z Prašníka-Dolnej Pustej Vsi medeným „dýkam“ typu Šebastovce (Vajsov 1993, 134; Vladár 1974, 3, 17), ktorých časové zaradenie sa odvíja od ich nálezov v hrobových celkoch lažnianskej skupiny v Barci a Šebastovciach na východnom Slovensku (Šiška 1972, 141-142, obr. 35), približne súčasnej so skupinou Bajč-Retz s výrazným zastúpením aj v Malokarpatskej oblasti. Pre ich pomerne malé rozmery a chýbajúce otvory pre nity I. Vajsov (1993, 134) predpokladá, že boli hrotmi väčších bodných zbraní vyrobených z iného, pravdepodobne organického materiálu. Ich morfológia, predovšetkým zaoblené uššie konce (výnimkou je čepeľ kosodĺžnikového tvaru z hrobu 35 v Šebastovciach, ktorá je tvarovo bližšia hrotu z Dunajskej Lúžnej ako z Prašníka (Šiška 1972, obr. 35: 3), ale nevylučuje, že mohli nájsť uplatnenie predovšetkým ako ostria nožíkov (Farkaš 2013, 43-44; Novotná 1982, 312; Šiška 1972, 141), ktoré vo všeobecnosti boli jedným z najstarších a súčasne najpoužívanejších jednoduchých nástrojov. K tomuto druhu „náradia“ zrejme patrila aj čepeľ nájdená v hrobe 23 na pohrebisku tiszapolgárskej skupiny vo Veľkých Raškovciach (Vizdal 1977, 49, 87, 93 obr. 28: 1), tú však zhotovili zo zliatiny medi so 4,54 % zastúpením cínu (Novotná 1977, 121-122). Tým sa zaraďuje medzi najstaršie bronzové výrobky na našom území. Za nože sa zvyčajne považujú aj zahnuté medené čepele pripomínajúce britvy z okruhu skupiny Mondsee s analógiami v prostredí kultúry Cucuteni B (Obereder/Pernicka/Ruttkay 1993, 7) a aj 12 až 19 cm dlhé ploché pliešky listovitého tvaru z prostredia bodrogkeresztúrskej kultúry (Patay 1974, 7). Časť z nich však možno položiť do náplne ludanickej skupiny (Pavúk 2010, 232-236). Pre jednoduchý a účelný tvar a zrejme aj nevelké nároky na množstvo suroviny použitej na výrobu čepelí typu Šebastovce nečudo, že podobné tvary sú známe aj z iných kultúrnych oblastí, napr. typ Nerušaj na Ukrajine a v Moldavsku (Vajsov 1993, 129).

Čepele z Kočína a Dunajskej Lúžnej majú niekoľko spoločných znakov. Predovšetkým je to základný tvar nepravidelného kosodĺžnika so zosilneným stredom nevýrazným rebierkom alebo hranou. Zhodné je aj rozdelenie čepele na dve časti približne v pomere 1:2, pričom na hranách ostria je tento prechod zvýraznený zreteľným lomom. Kratšia časť je tak širšia, trojuholníkového tvaru, dlhšia je užšia s mierne dovnútra prehnutými bokmi a aspoň v prípade Kočína ukončená tupým úzkym zaoblením (obr. 2: 1, 2). Blízke sú aj ich rozmery, dĺ. okolo 12 cm a váha. Odlišujú sa však dvomi otvormi pre nity v prípade kočínskeho nález, pri čepeli z Dunajskej Lúžnej chýbajú. Predovšetkým dýke z Dunajskej Lúžnej je morfológicky najbližším medeným predmetom na území Slovenska čepeľ kosodĺžnikového tvaru z hrobu č. 35 lažnianskej skupiny v Šebastovciach (Šiška 1972, 120, obr. 35: 3), dlhá 9,7 cm. J. Vladár (1974, 16) napriek špecifickému tvaru ju zaradil do typu Šebastovce.

Obr. 3. Medená dýka z Kočina.
 Otvory v tele čepele so stopami po prerážaní (a)
 a odtlačkom hlavičky nitu ? (b).
 Abb. 3. Kupferner Dolch aus Kočín.
 Öffnungen im Körper der Klinge mit Spuren nach Ausschlagung (a)
 und Abdruck des Nietkopfes? (b).

Obr. 4. Pokus o možnú rekonštrukciu spôsobu
 upevnenia dýky z Kočina do rukoväte z organického materiálu.
 Abb. 4. Versuch einer möglichen Rekonstruktion der
 Art der Festigung des Dolches aus Kočín in den Griff
 aus organischem Material.

Obidve čepele sa tak odlišujú od väčšiny doposiaľ publikovaných medených dýk či nožov zo Slovenska (Novotná 1982, *Abb. 1*; Vajsov 1993; Vladár 1974, 3-4, 16-19, *Taf. 1*). Tvarom sú nálezy z Kočina a Dunajskej Lužnej blízke typu Tírgu Ocna, ktorý je zastúpený predovšetkým na území Rumunska (Vajsov 1993, 124-125, *Abb. 18: 1, 19: 4*). Charakteristická je preň tenká, v strede zosilnená čepeľ s výrazne rozšírenou partiou pliec a trapézovitým tylom, ktorým bola zapustená do rukoväte z organického materiálu. V nej bola upevnená aj pomocou otvorov v čepeľi a do nich osadených nitov. Dĺžka dýk typu Tírgu Ocna neprekračuje 15 cm.

Ako čepele z Kočina a Dunajskej Lužnej, tak typ Tírgu Ocna sú tvarom blízke niektorým medeným dýkam z Mondsee v Rakúsku (Kuna 1981, 29; Vajsov 1993, 136-137, *Abb. 30: 4,7*) či typu Plumlov, ktorý je známy predovšetkým z Moravy (Novák 2011, 27). Preň sú však charakteristické väčšie rozmery presahujúce dĺžku 20 cm.

I. Vajsov (1993, *Abb. 34*) datuje dýky typu Tírgu Ocna približne do obdobia medzi roky 3 700 až 3 500 pred Kr., pričom blízky typ Mondsee azda prežival až do doby okolo roku 3 400 pred Kr. V našom prostredí by tak spadali do obdobia po vyznení skupiny Bajč-Retz, predovšetkým však do priebehu boľerázskej skupiny badenskej kultúry.

Absencia otvorov pre nity sa zvyčajne považuje za archaický znak, a tak čepeľ z Dunajskej Lužnej by mohla byť o čosi staršia. Paradoxne práve ona sa našla na mieste s pomerne výrazným zastúpením keramického materiálu boľerázskej skupiny. Pretože ide o zberový materiál ich vzájomný vzťah však nie je jednoznačný.

V súčasnosti z územia pohoria Malé Karpaty a z ich predpolia postupne pribúdajú nálezy eneolitickej medenej industrie, predovšetkým sekerky a klíny, ale aj fragmenty šperkov a súčastí odevov. Ťažké sekeromlaty, sekery s krížovým ostrím a dýky sú zdokumentované podstatne menej. Je pravdepodobné, že tento stav celkom neodzrkadľuje pôvodnú skutočnosť, ale sčasti súvisí s väčším dopytom po tomto druhu pamiatok a jeho lepšou obchodovateľnosťou na trhu so starozitnosťami. Tým sa zväčša dostávajú mimo zorné pole archeológie. Zdokumentované medené nálezy z časti pohoria ohraničenej prechodom cez Malé Karpaty medzi Trstínom a Jablonicou, resp. Prievalmi a priesmykom medzi Vrbovým a Brezovou pod Bradlom možno zväčša položiť do obdobia medzi rozkvetom ludanickej skupiny cez skupinu Bajč-Retz až po začiatok badenskej kultúry. Prípadný sprievodný keramický materiál, na niektorých miestach aj početná kamenná štiepaná a brúsená industria poukazujú na výrazný, archeologicky však stále nedostatočne zdokumentovaný prienik obyvateľstva, predovšetkým v období tzv. „epilengyelského kultúrneho okruhu“ a naň nadväzujúcej skupiny Bajč-Retz, do vyššie položených miest nie iba Malých Karpát. Zrejme do tohto časového úseku možno položiť aj čepele z Kočina a Prašníka. Poukazovali by tak na skorší nástup typu Tírgu Ocna, ako predpokladal I. Vajsov (1993, *Abb. 34*) najneskôr od skupiny Bajč-Retz.

Nálezy medených dýk a nožov v blízkosti prechodov cez Malé Karpaty môžu teoreticky súvisieť so starými obchodnými cestami, ako to predpokladá R. Bača (2012, 35), ale vzhľadom na iné medené predmety z tejto oblasti nemožno vylúčiť ani jednoduchú stratu či zámerné uloženie v rámci rôznorodej hospodárskej exploatacie tunajšieho horského prostredia.

Pri dýkach typu Tírgu Ocna sa zvyčajne predpokladá, že dlhšia, užšia časť ich tela tvorila hrot zbrane, zatiaľ čo širšia a kratšia časť bola zapustená do rukoväte z organického materiálu (Vajsov 1993, 124). V prípade čepele z Kočína však dlhšia časť mala tupý, mierne zhrubnutý a zaoblený hrot. Naopak ostré hrany a špic sa zachovali na jej kratšej časti. Nevyučujeme preto, že aspoň v tomto prípade mohla byť dlhšia a tenšia časť rapíkom, ak nie je až produktom pravidelného brúsenia, zapusteným do rukoväte z organického materiálu (obr. 4). Úzke rapíky, ale iného tvaru, vsadené do rukovätí a krátke trojuholníkovité čepele sa neskôr objavujú u špecifických dýk kultúry Ľudu so zvoncovými pohármi a z tohto prostredia sú známe aj krátke čepele srdcovitého tvaru bez nich (napr. Kuna/Matoušek 1978, 66-70, obr. 1, 2; Ruckdeschel 1987, 185; Merkl 2010, Fig. 3), morfológicky blízke predpokladanej „úžitkovej“ časti nástroja či zbrane z Kočína. Krátke srdcovité telá dýk sa neskôr uplatnili aj v prostredí počiatkovej a staršej dobe bronzovej (napr. Vladár 1974, 21 a n.). Krátke trojuholníkovité dýčky s rapíkom sú však známe aj z prostredia kultúry Ľudu so šnúrovou keramikou (Zimmermann 2007, Abb. 36,37).

Medená dýka z Kočína tak umožňuje pokus o inú interpretáciu spôsobu jej upevnenia v rukoväti, ako sa doteraz zväčša predpokladalo pri čepeliach typu Tírgu Ocna. Širšiu platnosť tejto teórie môže však podporiť alebo vyvrátiť až podrobnejšie preskúmanie ostatných dostupných nálezov.

LITERATÚRA

- Bača 2012 – R. Bača: Medená dýka z Banky (okr. Piešťany). In: Zbor SNM 106, Arch. 22, 2012, 31-38.
- Farkaš 2013 – Z. Farkaš: Osídlenie jaskyne Dzeravá skala v období epilengyelského kultúrneho okruhu. Slov. Arch. 61, 2013, 21-91.
- Kuna 1981 – M. Kuna: Zur neolithischen und äneolithischen Kupferverarbeitung im Gebiet Jugoslawiens. Godišnjak 19, Sarajevo 1981, 13-81.
- Kuna/Matoušek 1978 – M. Kuna/V. Matoušek: Měděná industrie kultury zvoncovitých pohárů ve střední Evropě. In: Praehistorica 7, Varia archaeologica 1, Praha 1978, 65-89.
- Merkl 2010 – M. B. Merkl: Bell Beaker Metallurgy and Emergence of Falhlore-copper Use in Central Europe. Interdisciplinaria archaeologica. Natural sciences in Archaeology 1, 2010, 19-27.
- Novák 2011 – P. Novák: Die Dolche in Tschechien. PBF, Abteilung VI, 13 Band. Stuttgart 2011.
- Novotná 1977 – M. Novotná: Zhodnotenie medenej industrie. In: J. Vizdal: Tiszapolgárske pohrebisko vo Veľkých Raškovciach. Košice 1977, 118-123.
- Novotná 1982 – M. Novotná: Zur Stellung einiger Kupferdolchen am Mittleren Donau. Thracia Praehistorica. Supplementum Pulpudeva 3, Sofia 1982, 311-319.
- Obereder/Pernicka/Ruttkey 1993 – J. Obereder/E. Pernicka/E. Ruttkey: Die Metallfunde und Matallurgie der kupferzeitlichen Mondseegruppe. Ein Vorbericht. Arch. Österreich 4/2, 1993, 5-9.
- Patay 1974 – P. Patay: Die hochkupferzeitliche Bodrogeresztúr-Kultur. Ber. RGK 55, 1974, 1-72.
- Pavúk 2010 – J. Pavúk: Neuere äneolithische Kupferfunde aus der Westslowakei. Slov. Arch. 58, 2010, 229-241.
- Ruckdeschel 1987 – W. a W. Ruckdeschel: Kupfer- und Bronzezeitliche Dolche Mitteleuropas. Eine Neubewertung ihrer Metallzusammensetzung. Arch. Korrb. 17, 1987, 177-188.
- Šiška 1972 – S. Šiška: Gräberfelder der Lažňany-Gruppe in der Slowakei. Slov. Arch. 20, 1972, 107-175.
- Vajsov 1993 – I. Vajsov: Die frühen Metalldolche Südost- und Mitteleuropas. Prähist. Zeitschr. 68, 1993, 103-145.
- Vizdal 1977 – J. Vizdal: Tiszapolgárske pohrebisko vo Veľkých Raškovciach. Košice 1977.
- Vladár 1974 – J. Vladár: Die Dolche in der Slowakei. PBF, Abteilung VI, Band 3. München 1974.
- Zimmermann 2007 – T. Zimmermann: Die ältesten kupferzeitlichen Bestattungen mit Dolchbeigabe. Archäologische Untersuchungen in Ausgewählten Modellregionen Alteuropas. Mainz.

PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.
Archeologické muzeum SNM
Žižkova 12
P.O. BOX 13
810 06 Bratislava 16
zdenek.farkas@snm.sk

DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI

ZDENĚK FARKAŠ

Am Anfang der zweiten Dekade des 21. Jahrhunderts gelangten aus unterschiedlichen Quellen in das Slowakische Nationalmuseum – Archäologisches Museum in Bratislava drei kupferne Klingen, zufällig gefunden bei Bautätigkeit und bei Arbeiten im Wald, zur Begutachtung. Zwei von ihnen stammen aus bewaldetem Gebiet der Kleinkarpaten zwischen den Gemeinden Kočín-Šterusy-Prašník, Bez. Piešťany und eine wurde im Kataster der Gemeinde Dunajská Lužná, Bez. Senec (Abb. 1) gefunden.

1. Dunajská Lužná, Bez. Senec. Kupferne Klinge in Form eines unregelmäßigen Rhomboids mit einem kürzeren breiteren und dem zweiten längeren, jedoch engerem Teil mit mäßig nach innen umgebogenen Kanten. Die Klinge ist beiderseitig und den Körper verstärkt eine längliche Mittelrippe (Abb. 2: 2).

2. Kočín, Bez. Piešťany. Eine kupferne, mäßig sekundär umgebogene Klinge in Form eines unregelmäßigen Rhomboids mit beiderseitiger Klinge und einem mit der Mittelrippe verstärktem Körper. Ungefähr in zwei Dritteln der Länge des Gegenstandes, an der Stelle der größten Breite, befinden sich auf beiden Seiten der Mittelstärkung zwei runde Öffnungen mit Spuren nach ihrer sekundären Ausschlagung in das schon fertiggestellte Erzeugnis (Abb. 2: 1, 3).

3. Prašník, Teil Dolná Pustá Ves, Bez. Piešťany. Flache kupferne Klinge einer unregelmäßigen Blattform, ohne markante Verstärkung in der Mitte (Abb. 2: 3).

Die Klingen, zusammen mit unlängst veröffentlichten ähnlichen Gegenständen aus Banka, Budmerice und der Höhle Dzeravá skala (*Bača 2012, 31-36; Farkaš 2013, 43-44; Pavúk 2010, 231-236*) erweitern das ältere Verzeichnis dieser Art der kupfernen äneolithischen Artefakte gefunden auf dem Gebiet der Slowakei (*Vajsov 1993; Vladár 1974*).

Durch die Blattform, Abwesenheit von Öffnungen und einer Länge bis 8 cm entspricht die Klinge aus Prašník, Dolná Pustá Ves den kupfernen „Dolchen“ vom Typ Sebastovce (*Vajsov 1993, 134; Vladár 1974, 3, 17*), derer zeitliche Einreihung sich von den Funden in den Grabeinheiten der Lažňany-Gruppe in Barca und Šebastovce in der Ostslowakei (*Šiška 1972, 141-142, Abb. 35*), ungefähr zeitgleich mit der Gruppe Bajč-Retz mit einer markanten Vertretung auch in dem kleinkarpatischen Gebiet, abwickelt.

Die Klingen aus Kočín und Dunajská Lužná haben einige gemeinsame Merkmale. Vor allem ist es die Form eines unregelmäßigen Rhomboids mit verstärkter Mitte, einer ausdruckslosen Rippe oder Kante. Identisch ist auch die Teilung der Klinge in zwei Teile, ungefähr im Verhältnis 1:2, wobei auf den Kanten der Schneide ist dieser Übergang mit einem markanten Bruch hervorgehoben. Der kürzere Teil ist somit breiter, hat eine dreieckige Form, der längere ist enger mit mäßig nach innen durchgebogenen Seiten. Nahe stehen auch ihre Maße, Länge um die 12 cm und das Gewicht. Sie unterscheiden sich jedoch durch zwei Öffnungen für die Nieten im Fall vom Fund aus Kočín, bei der Klinge aus Dunajská Lužná fehlen sie. Durch die Form sind die Funde aus Kočín und Dunajská Lužná nahe dem Typ Tírgu Ocna, der vor allem auf dem Gebiet von Rumänien vertreten ist (*Vajsov 1993, 124-125, Abb. 18:1, 19:4*). Wie die Klingen aus Kočín und Dunajská Lužná, so auch der Typ Tírgu Ocna sind wieder durch die Form einigen kupfernen Dolchen aus Mondsee in Österreich (*Kuna 1981, 29; Vajsov 1993, 136-137, Abb. 30: 4, 7*) oder dem Typ Plumlov, der vor allem aus Mähren bekannt ist (*Novák 2011, 27*), nahestehend. Für ihn sind jedoch größere Maße, die die Länge von 20 cm überschreiten, charakteristisch.

I. Vajsov (*1993, Abb. 34*) datiert die Dolche vom Typ Tírgu Ocna ungefähr in die Periode zwischen den Jahren 3 700 bis 3 500 vor Chr., wobei der nahe Typ Mondsee überlebte vielleicht bis in die Zeit um das Jahr 3 400 vor Chr. In der südwestlichen Slowakei würden sie dann in die Periode nach dem Ausklingen der Gruppe Bajč-Retz fallen, insbesondere in den Verlauf der Boleráz-Gruppe der Badener Kultur.

Die Abwesenheit der Öffnungen für die Nieten wird gewöhnlich für ein archaisches Zeichen gehalten, und so könnte die Klinge aus Dunajská Lužná um etwas älter sein. Paradox gerade sie wurde an einer Stelle mit relativ markanter Vertretung von keramischem Material der Boleráz-Gruppe gefunden.

Andere dokumentierte kupferne Funde aus den Kleinkarpaten vom Gebiet begrenzt durch den Übergang durch die Berge zwischen Trstín und Jablonica, bzw. die Wasserdurchbrüche und Bergpässe zwischen Vrbové und Brezová pod Bradlom können meistens in die Periode zwischen der Blütezeit der Ludanice-Gruppe durch die Gruppe Bajč-Retz bis zum Anfang der Badener Kultur gelegt werden. Das eventuell begleitendes keramisches Material, an einigen Stellen auch zahlreiche steinerne Spalt- und geschliffene Steinindustrie weisen auf ein markantes, archäologisch jedoch immer noch nicht genügend dokumentiertes Durchdringen der Bevölkerung, besonders in der Periode des sog. „Epilengyel-Kulturumkreises“ und daran anknüpfenden Gruppe Bajč-Retz, in die höher gelegene Stellen von Kleinkarpaten, hin. Vielleicht können in diesen Zeitabschnitt auch die Klingen aus Kočín und Prašník gelegt werden. Sie würden somit auf einen früheren Antritt des Typs Tírgu Ocna, wie es I. Vajsov (*1993, Abb. 34*) voraussetzte, spätestens seit der Gruppe Bajč-Retz, hinweisen.

Bei den Dolchen vom Typ Tírgu Ocna wird gewöhnlich vorausgesetzt, dass der längere, engere Teil ihres Körpers die Spitze der Waffe gebildet hat, während der breitere und kürzere Teil in den Griff aus organischem Material (*Vajsov 1993, 124*) eingesetzt wurde. Im Fall der Klinge aus Kočín hatte jedoch der längere Teil eine stumpfe, mäßig verdickte und abgerundete Spitze. Und umgekehrt, die scharfen Kanten und die Spitze blieben auf ihrem kürzeren Teil erhalten. Wir schließen deshalb nicht aus, dass wenigstens in diesem Fall könnte der längere und schmalere Teil Rapier sein, der in den Griff aus organischem Material eingesetzt wurde (Abb. 4).